

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-354/2017. számú ügyben,**

Előadó: dr. Kussinszky Anikó

Az eljárás megindítása

Egy férfi fordult panaszbeadványával Hivatalomhoz 2015 novemberében, amelyben az élettársa elhalálzásának körülményeivel kapcsolatos aggályait osztotta meg velem. A beadvány halálesetet megelőző ellátás és mentés szakszerűségének megállapítására vonatkozó részét az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) 18. § (1) és a 20. § (5) bekezdései alapján további intézkedésre az Országos Tisztifőorvosi Hivatalhoz (a továbbiakban: OTH) tettem át, a vizsgálatot az OTH folytatta le. Tekintettel azonban arra, hogy a panaszbeadvány nyomán a konkrét ügyben, illetve általánosságban, az élettársakat az egészségügyi jogszabályok alapján megillető jogosítványok gyakorlásával összefüggésben felmerült a jogállamiság elvéből következő jogbiztonság követelményével, a tisztességes eljáráshoz való joggal, valamint az emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszásság gyanúja, az Ajbt. 18. § (1) bekezdése alapján átfogó vizsgálatot indítottam.

A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdés a) pontja és (2) bekezdése alapján megkerestem az EMMI egészségügyért felelős államtitkárát, az Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ¹ főigazgatóját, Egészségügyi Szakmai Kollégium Belgyógyászat, endokrinológia, diabétesz és anyagcsere-betegségek tagozatának elnökét, a budapesti Károlyi Sándor Kórház és Rendelőintézet főigazgatóját, a Semmelweis Egyetem Igazságügyi és Biztosítás-orvostani Intézetének vezetőjét, az MTVA vezérigazgatóját, valamint a felvétel egészségügyi biztosítását végző mentőszervezet ügyvezetőjét.

Az érintett alkotmányos jogok és alapelvek

- a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés: „*Magyarország független, demokratikus jogállam.*”];
- Az emberi méltósághoz való jog és a belőle levezethető kegyeleti jog (II. cikk: „*Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.*”);
- a személyes adatok védelméhez való jog, [VI. cikk (2) bekezdés: „*Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.*”];
- a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog [XXIV. cikk (1) bekezdés: „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.*”].

Az alkalmazott jogszabályok

- az egészségügyi hatósági és igazgatási tevékenységről szóló 1991. évi XI. törvény (Ehitv.);
- az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.);
- az egészségügyi és hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény (Eüak.);
- a temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. tv. (Ttv.);
- az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.);
- a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. tv. (Ptk.).

---

¹ Az OBDK 2017. január 1-jei hatállyal az Emberi Erőforrások Minisztériumába olvadt be és a 381/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet alapján 2017. január 1-jétől az Emberi Erőforrások Minisztériuma önálló szervezeti egységként Integrált Jogvédelmi Szolgálatként (IJSZ) működik tovább.

A megállapított tényállás

1. *A panaszos* beadványában leírta, hogy élettársával 2015. szeptember 22-én egy TV műsor felvételéhez stáztáltak, amikor a fiatal nő rosszul lett. Ebédszünetben felkeresték a felvétel helyszínén működő egészségügyi egységet, és elmondták, hogy a hölgy 1-es típusú cukorbeteg és az inzulin tolla kifogyott. Itt alacsony vérnyomást mértek, a cukorszint viszont 20-as volt. Közölték velük, hogy kórházba kell vinni a hölgyet. Mire azonban a panaszos kivette a ruhatárból élettársa táskáját a nő összeesett. Ekkor a helyszínen egészségügyi ellátást nyújtó szakápoló mentőegység küldését kezdeményezte, a mentésirányítás azonnal magasabb szintű esetkocsit indított a helyszínre, ennek ellenére a beteg életét nem sikerült megmenteniük. A panaszos még aznap felkereste a kórházat az esti órákban, ahová a holttestet beszállították, de a portással tudott csak beszélni. Ezt követően a holttestet átszállították a hatósági boncolást végző intézménybe. A panaszos szeretett volna elbúcsúzni élettársától még a boncolás előtt, azonban erre nem nyílt lehetősége, mert állítása szerint élettársa édesanyja (akivel nincsenek jó viszonyban) megtiltotta, hogy bárkit a holttesthez engedjenek. A panaszos ezt követően be kívánta szerezni a halál okával összefüggő, a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat az érintett egészségügyi szolgáltatóktól. A panaszos ezután rendszeresen tájékoztatott e folyamat előrehaladtáról, hogy kitől milyen adatokat kapott meg, illetve, hogy hol utasították el kérését. Levelei alapján megállapítható volt, hogy az azonos jogszabályi környezet ellenére az egyes szolgáltatók gyakorlata jelentősen eltér egymástól, melyeket a következőkben foglalok össze.

1.1 *A Károlyi Sándor Kórház (a továbbiakban: Kórház) orvosigazgatója a következő tájékoztatást adta.* Az élettárs, néhai D. K. E. holttestét 2015. szeptember 22-én szállították be a Kórház Pathológiai Osztályának tetemhűtőjébe, kórboncolás céljából. Másnap a rendőrség értesítette a Kórházat, hogy hatósági boncolást rendeltek el, ezért a következő napon a holttestet átszállították a Semmelweis Egyetem Igazságügyi Intézetébe az összes vele érkezett tárggyal együtt. A Pathológiai Osztályon az elhunyttal kapcsolatban csupán az édesanyja és fiútestvére jelent meg, más érdeklődő sem személyesen, sem telefonon nem jelentkezett az igazgató tájékoztatása szerint. A válasz szerint nem tudja értelmezni a panaszos azon kifogását, hogy nem nézhette meg élettársát a Kórházban és nem búcsúzhatott el tőle, ugyanis a Kórház nyilvántartása szerint erre vonatkozó kérés semmilyen formában nem érkezett panaszostól.

Az élettársi kapcsolat meglétét, az egyéb rokon kapcsolat tényleges fennállásával együtt *a személyazonosító igazolvány bemutatásán túlmenően nem vizsgálja a Kórház*, jóhiszeműen elfogadva a (temetésre intézésére) jelentkező és rögzített személyazonosságú személy elmondását és ennek írásban történő megerősítését. Az élettársaknak az elhalálozást érintő jogosítványait az Eütv, a Ttv., illetve szubszidiáriusan a Ptk. határozza meg. Mindezek alapulvételével történik meg a holttest kiadásával és a temetéssel kapcsolatos intézményi eljárás és ügyintézés. Bejegyzett élettársi kapcsolat esetén *a közokirat hitelesített másolati példányának bemutatásával* tudja magát igazolni az elhunyt élettársa, jogosítványait a fent hivatkozott jogszabályi sorrend határozza meg, eljárásában ez köti az intézményt is.

1.2 *Az Országos Mentőszolgálat* az élettárs megkeresésére megküldte számára (panaszos állítása szerint 6.000.- forint költségtérítés megfizetése ellenében) néhai élettársa 2015. szeptember 22-én történt ellátásával kapcsolatban keletkezett „Mentési dokumentációs lap” hiteles másolatát.

1.3 A rendőrség a különleges halálesetre tekintettel hatósági boncolást kért, melyet a *Semmelweis Egyetem Igazságügyi és Biztosítás-orvostani Intézetben* végeztek el. A panaszos szerette volna megismerni a boncolási jegyzőkönyvet, beadványában azonban arról tájékoztatott, hogy kérését elutasították azzal az indokkal, hogy a boncolási jegyzőkönyv egy példánya az elhunyt édesanyjánál érhető el, illetve azt hatóság kérheti ki. Ezt követően megkerestem az intézetigazgatót, és tájékoztatását kértem az élettársak jogosítványaival összefüggő gyakorlatokról. Az intézetigazgató válaszában arról tájékoztatott, hogy panaszos elsődlegesen személyesen jelent meg a titkárságon, hogy elkérje néhai élettársa boncolási jegyzőkönyvét.

Ekkor tájékoztatták őt, hogy kérelmét írásban kell előterjesztenie. Ezt követően az intézet gazdasági ügyintézőjének e-mail címére küldött panaszos egy elektronikus levelet, amely tartalmilag a néhai élettárs boncjegyzőkönyvének kiadására irányuló kérés volt. Egyetértett azzal, hogy az Eütv. 3. § r) pontja értelmében az élettárs közeli hozzátartozónak minősül, azonban *a szabályozás számos hiányossága a mindennapi gyakorlatban szinte megoldhatatlan probléma elé állítja az egészségügyi intézményeket.*

A legfőbb probléma álláspontja szerint az, hogy az élettársi kapcsolat fennállásának ellenőrzésére semmilyen lehetőség nincs, elhunyt esetében még két egybehangzó nyilatkozat sem áll rendelkezésre. Az intézményvezető megjegyezte azt is, hogy egy bírósági eljárásban az élettársi kapcsolat fennállásának bizonyítása sokszor hosszú ideig tartó összetett bizonyítást igényel, tanúmeghallgatásokkal, az egészségügyi intézménynek azonban semmilyen eszköze nincs arra, hogy megbizonyosodjon a kérelmező és az elhunyt közötti kapcsolat fennállásáról. Ezen túl boncolási jegyzőkönyv álláspontja szerint az egészségügyi dokumentáción belül is sajátos iratnak minősül, hiszen az elhunytak a boncolás időpontjában észlelhető küllemének, valamint minden szervének részletes leírását tartalmazza, a boncoló orvos a szakma szabályai szerint leírja például az azokban fellelhető testváladékok színét, állagát is. E dokumentum kiadása úgy, hogy semmilyen formában nem tudható, hogy valóban fennállt-e élettársi kapcsolat az elhunyt és a kérelmező között – még ha jogszerű is – *álláspontja szerint etikailag nagyon aggályos.* Külön probléma, ha a kérelmező a kérelmét anonim e-mail címről terjeszti elő (jelen esetben is ez történt).

A válasz szerint ezért, miután észlelte, hogy a boncjegyzőkönyvet néhai édesanyjának – írásban előterjesztett kérelmére, azt követően, hogy személyi igazolványának bemutatásával a közeli hozzátartozó minőségéről megbizonyosodhattak – már kiadták, célszerűnek látta arról tájékoztatni a kérelmezőt, hogy a boncolási jegyzőkönyvet az elhunyt édesanyjától szerezze be. Jelezte továbbá, hogy az elhunyt édesanyja a boncjegyzőkönyv kiadása iránt előterjesztett kérelmében kifejezetten arra kérte, hogy semmilyen információt ne adjanak ki senkinek néhai lánya halálával kapcsolatban, csak neki az édesanyjának és fiának. Az intézményvezető megemlítette továbbá válaszában, hogy *a szabályozás azt sem rendezzi, hogy hány hozzátartozó részére kell az egészségügyi dokumentáció részeként a boncjegyzőkönyvet kiadni, az Eütv. 3. § r) pont értelmében ezt ugyanis 10-15 személy is kérheti.* Lezárásul kérte, hogy állásfoglalással nyújtsak segítséget a konkrét eseten túlmutató ilyen esetek megoldásához esetleges jogalkotási lépések kezdeményezésével is. A levél iktatását követő napon panaszos arról tájékoztatott, hogy kiadták számára a boncjegyzőkönyvet.

1.4 Amikor a televíziós műsor felvétele során panaszos élettársa rosszul lett felkeresték a felvétel helyszínén működő egészségügyi egységet, és elmondták, hogy a hölgy 1-es típusú cukorbeteg és az inzulin tolla kifogyott. Itt alacsony vérnyomást mértek, a cukorszint viszont 20-as volt. Közölték velük, hogy kórházba kell vinni a hölgyet. Mire azonban a panaszos kivette a ruhatárból élettársa táskáját a nő összeesett. Ekkor a helyszínen egészségügyi ellátást nyújtó szakápoló mentőegység küldését kezdeményezte. Panaszos levelet írt az MTVA Közönségszolgálatának, amelyben kérte, hogy tegyék lehetővé számára a TV felvétel helyszínén, a rendezvényt biztosító szolgáltató által nyújtott egészségügyi ellátás dokumentációjának megismerését. Beadványában leírta, hogy a közönségszolgálat adatvédelmi okokra hivatkozással nem teljesítette kérését. Arról tájékoztatták, hogy az egészségügyi dokumentáció megismerése csak bírósági, illetve hatósági megkeresés esetén lehetséges.

Ezt követően megkerestem a *MTVA vezérigazgatóját* és tájékoztatásért kértem az esettel kapcsolatban. A vezérigazgató válaszlevelében rögzítette, hogy az MTVA nem egészségügyi szolgáltató, így a kért adatokkal sem rendelkezik, így panaszos nem az arra illetékes szervnél terjesztette elő az elsősegély dokumentáció iránti kérelmét. Az Info tv. továbbá az egészségügyi állapotra vonatkozó adatokkal kapcsolatban kiemelt védelmet ír elő. Panaszos a kérelmét e-mail útján küldte meg részükre, anonim e-mail címről. Az e-mail nem volt sem minősített elektronikus aláírással, sem fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátva.

Panaszos továbbá élettársi minőségét semmilyen bizonyító erejű dokumentummal sem igazolta. A vezérigazgató megadta azonban a műsor felvételén mozgó orvosi ügyeletet ellátó egészségügyi szolgáltató nevét és címét.

Válaszomban ezt követően arra hívtam fel a vezérigazgató figyelmét, hogy az Eütv. 24. § (11) bekezdése értelmében a beteg halála esetén törvényes képviselője, közeli hozzátartozója, valamint örököse – írásos kérelme alapján – jogosult a halál okával összefüggő vagy összefüggésbe hozható, továbbá a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat megismerni, az egészségügyi dokumentációba betekinteni, valamint azokról kivonatot, másolatot készíteni vagy saját költségére másolatot kapni. Az Eütv. 3. § r) pontja értelmében pedig az élettárs közeli hozzátartozónak minősül, így számára lehetővé kell tenni írásos kérelmére az élettársa halálát megelőző kezelésével kapcsolatos egészségügyi dokumentáció megismerését. Jeleztem, hogy a panaszos, mint élettárs az egészségügyi törvény fenti rendelkezése által számára biztosított jogával kívánt élni, ennek érdekében fordult az MTVA Ügyfélszolgálatához: nem volt ismert előtte a helyszínen egészségügyi ellátást biztosító szolgáltató neve és elérhetősége. Az MTVA Ügyfélszolgálat megkeresésére csupán arról tájékoztatta panaszost, hogy *adatvédelmi okból nincs mód a kért dokumentáció továbbítására*, valamint, hogy az elhunyra vonatkozó iratok különleges személyes adatokat tartalmaznak, így azok kiadását az ő elektronikus levele alapján nem, csak bírósági, hatósági megkeresés esetén teljesíthetik. Az MTVA Ügyfélszolgálat nem tájékoztatta panaszost az egészségügyi szolgáltató nevről és elérhetőségéről, holott az adatvédelmi szempontokra is figyelemmel lehetősége lett volna erre. Ezt követően már az egészségügyi szolgáltató felelőssége, hogy a jogszabályi előírások szigorú szem előtt tartásával, a megfelelő alaki követelmények betartása mellett a kért adatokba betekintést enged-e.

Tájékoztattam továbbá, hogy természetesen megértem, hogy kollégáik az egészségügyi állapotról vonatkozó adatokkal kapcsolatban, azok védelme érdekében kiemelt körültekintéssel igyekeznek eljárni, ugyanakkor felkértem, hogy a szükséges információkkal, tájékoztatással a jövőben segítsék a jogaikkal élni kívánó hozzájuk forduló érdekelteket.

1.5 A szükséges információ birtokában panaszos *a műsor felvételén mozgó orvosi ügyeletet ellátó egészségügyi szolgáltatót is megkereste* az elsősegély dokumentáció megismerése érdekében, de állítása szerint két tértivevényes küldeményként feladott megkeresésére sem reagáltak. Ezt követően megkerestem az érintett mentőszolgálat vezetőjét és a tájékoztatását kértem.

Válaszában a cégvezető leírta, hogy társaságuk az élettársi kapcsolat fennállásának megítélésékor kizárólag a közjegyző által hitelesített, vagy az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásában szereplő élettársakat tekinti élettársaknak, mivel egészségügyi szolgáltatóként nem állnak rendelkezésükre a megfelelő eszközök és források annak megítélésére, hogy az élettársi kapcsolat elfogadott bizonyítékakul szolgáló életközösség fennállását és annak időtartamát vizsgálja.

A panaszos levelei alapján nem látták bizonyítottnak, hogy valóban az elhunyt élettársa lenne. Semmilyen konkrét adatot nem közölt velük, amely arra mutatott volna, hogy élettársak lennének, ráadásul az elhunyt egészségügyi lapján szereplő cím, valamint a panaszos által megadott cím eltért egymástól. Telefonon mindezt közölték panaszossal is, aki ekkor hirtelen megszakította a beszélgetést.

2. A vizsgálat során tapasztalt eltérő joggyakorlat miatt *tájékoztatást kértem az Integrált Jogvédelmi Szolgálat* (a továbbiakban: IJSZ) *főigazgatójától*. A következő kérdésekre vártam választát:

- a) Mi a kórházak számára követendő gyakorlat abban az esetben, ha az elhunyt élettársi kapcsolatban élt?
- b) Milyen jogosítványai vannak az élettársnak a halottal összefüggésben?
- c) Hogyan kéri igazolni az élettársi kapcsolat létét ilyen esetben?
- d) Kinek és mikor adják/adhatják ki az elhunyt után maradt tárgyakat?

Válaszlevelében a főigazgató rögzítette, hogy az Eütv. alapján az élettárs közeli hozzátartozónak minősül. Az Eütv. 16. § (2) bekezdésében – a cselekvőképtelen beteg esetében a beleegyezés és a visszautasítás jogának gyakorlására jogosult személyek között – *nem tesz különbséget a beteggel közös háztartásban élő cselekvőképes házastárs és élettárs között.* A beteg halála esetén törvényes képviselője, közeli hozzátartozója, valamint örököse – írásos kérelme alapján – jogosult a halál okával összefüggő vagy összefüggésbe hozható, továbbá a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat megismeri, az egészségügyi dokumentációba betekinteni, valamint azokról kivonatot, másolatot készíteni vagy saját költségére másolatot kapni. Az Eütv. rendelkezései alapján pedig megállapítható, hogy a beteg élettársát ugyanolyan jogok illetik meg, mint a beteggel egy háztartásban élő élettársat.

A Ptk. rendelkezései szerint élettársi kapcsolat áll fenn két olyan, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben (a továbbiakban: életközösség) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata, és akik nem állnak egymással egyenes ági rokonságban vagy testvéri kapcsolatban. Az élettársi kapcsolat a törvényben foglalt feltételek fennállása esetén az életközösség létesítésével jön létre, és megszűnik, ha az élettársak egymással házasságot kötnek, bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítenek vagy az életközösségük véget ér.

Az élettársi kapcsolat tényhelyzet, amely az életközösség létesítésével, a tényleges együttéléssel jön létre, azt nem valamilyen aktus, vagy nyilvántartásba vétel hozza létre. A közös háztartás fennállásának, az érzelmi, gazdasági közösségnek a kritériumai bírói mérlegelés alapján ítéltetők meg. A kialakult bírói gyakorlat e jellemzőket együttesen vizsgálja és összességükben értékeli. Lehetőség van az élettársi kapcsolat nyilvántartásba vételére, a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által vezetett Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásában (nyilvántartással igazolt élettársak). A nyilvántartásba vétel nem változtatja meg a kapcsolat de facto jellegét, azonban védelmet hoz létre az élettársi kapcsolat fennállása mellett.

Amennyiben a beteg felvételekor élettársát jelölte meg legközelebbi hozzátartozójaként, az intézmények a *beteg nyilatkozatát tekintik elsődlegesnek, a beteg halála esetén az élettársnak a személyazonosságát vetik össze a beteg által megjelölt személlyel.* Ha a beteg nem tudott nyilatkozni, vagy halála után került be az intézménybe (jelen esetben ez a helyzet áll fenn), *nyilvántartással igazolt élettársak esetén vélelem* áll fenn az élettársi kapcsolat fennállása mellett. Azon élettársak esetében azonban, akik nem nyilvántartással igazolt élettársak, vagy közokiratban nem nyilatkoztak élettársi kapcsolatuk fennállásáról, *az intézmények gyakorlata eltérő abban a tekintetben, hogy önmagában az élettárs nyilatkozatát elfogadják-e, vagy nyilatkoztatják az elhunyt törvényes képviselőjét, gyermekét, esetleg lakcímkártyát, szomszédok általi nyilatkozatot vagy éppen közüzemi számlát kérnek be az élettársától.* Azon személyek esetében, akik a kórházban hunytak el, *jogszabáhyi előírás hiányában a kórházak házirendje, illetve letétkezelési szabályzata határozza meg az elhunyt után maradt tárgyak kiadásának rendjét. A kórházak gyakorlata ebben a kérdésben is eltérő.*

A jelzett ügyben az elhunyt kórházon kívül halt meg. A halottvizsgálatról és a halottakkal kapcsolatos eljárásról szóló 351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet 3. § (3) bekezdése szerint a helyszíni halottvizsgálatot végző orvos a törvényi feltételek fennállta esetén kezdeményezi az elhunyt kórbonctani vizsgálatát, és megkísérli értesíteni az elhunyt eltemetésére kötelezettet a halál tényéről. A kórboncolást a halál helye szerint illetékes, patológiai osztállyal rendelkező fekvőbeteg-gyógyintézetben az intézménnyel foglalkoztatási jogviszonyban álló patológus végzi. A kórbonctani vizsgálatot végző intézmény a halottvizsgálati bizonyítvány kiállításáról értesíti az eltemetésre kötelezettet, majd annak egy példányát átadja a holttest eltemetésére kötelezett, vagy annak nevében eljáró személynek. A Ttv. szerint a temetésről *sorrendben a következők kötelesek gondoskodni:* aki a temetést szerződésben vállalta; akit arra az elhunyt végrendelete kötelez; végintézkedés hiányában elhunyt temetéséről az elhalálozása előtt vele együtt élő házastársa vagy élettársa; az elhunyt egyéb, közeli hozzátartozója a törvényes öröklés rendje szerint.

A főigazgató tájékoztatott, hogy az elhunytakkal kapcsolatos főbb teendők összefoglalása céljából – kitérve az egészségügyi dokumentációval, a boncolással, szerv- és szöveteltávolítással, valamint a temetéssel kapcsolatos kérdésekre is – *kiadványt jelentettek meg a honlapjukon a hozzátartozók részére, „általános tájékoztató hozzátartozó halálát követő teendőkről”* címmel.

3. Az ombudsmani vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében megkerestem az ügyben *az EMMI egészségügyért felelős államtitkárát*. A beadvány kapcsán tájékoztatást kértem az államtitkártól az élettársi státusz egészségügyi ellátásokkal kapcsolatos fogalmát, megállapíthatóságát, illetve megállapításával, alkalmazhatóságával összefüggő jogi és szakmai álláspontját illetően.

Válaszlevelében az egészségügyért felelős államtitkár arról tájékoztatott, hogy az Eütv. 3. § r) pontja alapján az élettárs közeli hozzátartozónak minősül, az Eütv. alkalmazása során az élettársat és az egy háztartásban élő házastársat azonos jogok illetik meg. Az élettársat megillető jogok gyakorlása vonatkozásában az intézmények a *beteg nyilatkozatát* tekintik irányadónak, ha ő élettársát jelöli meg legközelebbi hozzátartozójának, ebből következően a beteg később bekövetkező halála, vagy nyilatkozatképtelen állapota esetén is csak annak tisztázása szükséges, hogy a beteg által megjelölt személy személyazonossága fennáll-e.

A beteg nyilatkozatának hiányában, ha az élettárs nyilvántartással vagy közokiratban foglalt nyilatkozattal igazolt élettárs, *vélelem áll fenn az élettársi kapcsolat fennállása mellett*, az igazolt élettárs jogosultságát ezen túl csak a személyazonosság vonatkozásában szükséges ellenőrizni. Ha a beteg nem nyilatkozott és az élettárs nem igazolt élettárs, úgy az adott eset körülményeire tekintettel, *az adott intézmény gyakorlatától függően döntenek arról*, hogy az élettársi kapcsolat fennállásának igazolására elfogadják-e önmagában az élettárs nyilatkozatát, vagy a nyilatkozatnak más közeli hozzátartozót, esetleg más alkalmas módon (pl. laccímekártya alapján, közüzemi számla bekérésével) próbálnak az együttélés tényéről meggyőződni. Fontosnak tartotta továbbá kiemelni az államtitkár azt is, hogy az élettársi kapcsolat fennállásának megítélése a bírósági gyakorlatnak megfelelő alapossggal nem várható el egy egészségügyi szolgáltató személyzetétől, erre ugyanis sem szakképzettségük nincs, sem pedig kellő idő nem áll rendelkezésre.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

A biztos feladat- és hatáskörét, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint hatóság tevékenysége vagy mulasztása alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdés l) pontja és a 18. § (2) bekezdésének e) pontja alapján az alapvető jogok biztosá által vizsgálható *hatóságnak*, ezen belül *közszolgáltatást végző szervezet* minősül – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik – a jogszabályban közszolgáltatásként megjelölt tevékenységet végző szervezet. Az egészségügyi ellátórendszer fejlesztéséről szóló 2006. évi CXXXII. törvény 1. § (2) bekezdés b) pontja szerint egészségügyi közszolgáltatásnak minősül a részben vagy egészben a központi költségvetés és az Egészségbiztosítási Alap terhére finanszírozott egészségügyi szolgáltatás. A fentiek alapján a korábbi ombudsmani gyakorlattal összhangban *közszolgáltatást végző szervezetek körébe tartoznak az egészségügyi intézmények*, amelyekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – *egyértelműen kiterjed*.

II. Az alapvető jogok és alkotmányos elvek tekintetében

Az alapjogi biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának.

Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amely ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület elvi érveléssel mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, az Alaptörvény II. cikkében, foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének, 54. § (1) bekezdésének szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok és a jogállamiság elve tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően és az azt követően meghozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat. A tisztességes eljárás jogának érvényesülése kapcsán annyi változást érdemes még ebben a körben kiemelni, hogy immár külön alkotmányi rendelkezés nevesíti a *tisztességes hatósági eljáráshoz való jogot*.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, *demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Ahogyan pedig arra az Alkotmánybíróság felhívta a figyelmet a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat relevánsnak tekinthető a vizsgálat során. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a közhatalom gyakorlásának szabályokhoz kötöttsége. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a *kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. A jogállamiság az állam működési alapelve, a közhatalom joghoz kötöttségét jelenti, azaz az államnak csak azt szabad megtennie, amit számára a jog kifejezetten megenged. A jog uralma azt jelenti, hogy nem a hatalom eseti döntései, önkénye, akarata érvényesül, hanem a jog uralkodik: a hatalom csak a jogszabályi alapokon, a szabályok tiszteletben tartásával érvényesítheti akaratát.

Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is. A jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a *kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

2. Az Alaptörvény II. cikke arról rendelkezik, hogy az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírósági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. Az alkotmánybírósági gyakorlat kiemeli, hogy az emberi méltósághoz való jog az általános személyiségi jog egyik megfogalmazásának tekinthető. Az általános személyiségi jog „anyajog”, olyan szubszidiárius alapjog, amelyet az Alkotmánybíróság és a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alkotmányos alapjogok egyike sem alkalmazható. Az emberi méltósághoz való jogból fakad a hozzátartozók kegyeleti joga, és a halálesetet követően eljáró szerveknek és szolgáltatóknak azon kötelessége, hogy eljárásaik során ezt tiszteletben tartás. A kegyeleti jog – bár nem tartozik az élő személyeket védő általános személyiségi jog alá – a meghalt ember méltóságának visszamenőleges tagadását tiltja.

Az Alkotmánybíróság szerint a kegyeleti jog szoros összefüggésben van az emberi méltósághoz való joggal, az abból levezethető egyfajta speciális részjogosítványnak minősül. A kegyeleti jog részben az emberi méltóság egykori meglétéhez kapcsolódó védelmi igényt foglal magában, amely az elhunyt személyt az emberi nemhez való tartozás alapján illeti meg, az elhunyt személy élete során megszerzett erkölcsi, személyes és társadalmi megítélésének védelmét biztosítja.

A kegyeleti jog tehát az emberi méltósághoz való jog részeként érvényesül, a méltósághoz való jog részleges továbbélését jelenti a halál bekövetkezte után. Az elhunyt személy azonban már értelemszerűen nem képes jogai védelmére, így a kegyeleti jog a hozzátartozók által a halottról őrzött és védett személyiségkép megsértését, mint a hozzátartozó személyiségi jogát védi. Így az elhunyt emberi méltósága átszáll és tovább él a hozzátartozók személyében, így a kegyeleti jog alanyai végső soron az elhunyt hozzátartozói lesznek. A kegyeleti jog nem korlátozhatatlan: az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az emberi méltósághoz való jog csupán az emberi státusz meghatározójaként, az élettel együtt fennálló egységben abszolút és korlátozhatatlan, egyes részjogosítványai azonban – így különösen a kegyeleti jog – más alapjogokhoz hasonlóan értelemszerűen korlátozhatóak.

3. Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése tartalmazza, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy *ügyeit a hatóságok – ide értve a közszolgáltatást végző szerveket – részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék, illetve a törvényben meghatározottak szerint indokolják*. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik.

Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a *kiszámíthatóság* – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az *eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.* Az Alkotmánybíróság elvi élel mutatott rá arra, hogy az alanyi jogok érvényesítésére szolgáló eljárási garanciák a jogbiztonság követelményéből erednek, de szoros kapcsolatban állnak a jogegyenlőséggel, törvény előtti egyenlőséggel is. A megfelelő eljárási garanciák nélkül működő eljárásban ugyanis a jogbiztonság az, ami sérelmet szenved. A tisztességes eljárás követelménye olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megítélni. A tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye.

III. Az ügy érdeme tekintetében

Jelen ombudsmani vizsgálat elsődleges célja az volt, hogy egészségügyi ellátások esetében az élettársi státusz meghatározásával, megállapíthatóságával, alkalmazhatóságával összefüggő alapjogi kérdéseket járja körül. Világossá vált ugyanis, hogy az egészségügyi intézmények gyakorlata során elismerten jelentős eltérések vannak, sőt a jogalkalmazók nem egyszer maguk is bizonytalanok. Az alapjogi összefüggés világos: a beteg emberi méltósághoz, önrendelkezéshez, információs önrendelkezéshez való jogát, valamint a hozzátartozó élettárs kegyeleti jogát is érinti a kérdés.

A kiindulópontot a már korábban is számos alkalommal hivatkozott Eütv. 3. § r) pontja jelenti, amely az élettársat egyértelműen *közeli hozzátartozóként* definiálja,² az Eütv. rendelkezései pedig a közeli hozzátartozó élettárs számára *számos jogosítványt biztosítanak.* Többek között *az egészségügyi dokumentáció megismerésének jogával* összefüggésben kimondja, hogy a beteg halála esetén törvényes képviselője, közeli hozzátartozója, valamint örököse – írásos kérelme alapján – jogosult a halál okával összefüggő vagy összefüggésbe hozható, továbbá a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat megismerni, az egészségügyi dokumentációba betekinteni, valamint azokról kivonatot, másolatot készíteni vagy saját költségére másolatot kapni.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a beteg sorsára igen komoly kihatással lévő döntések meghozatalára is jogosítvánnyal bírhat az élettárs, ezek közül az egyik legjelentősebb az Eütv. 16. §-ában rögzített azon jog, mely szerint amennyiben a beteg cselekvőképtelen és nincs előzetesen megfelelő eljárásban megnevezett helyettes döntéshozója, úgy a beleegyezés és a visszautasítás törvény által biztosított lehetőségének gyakorlására a beteg törvényes képviselőjének hiányában a beteggel *egy háztartásban élő cselekvőképes* házastársat vagy *élettársat* jogosítja fel.

E jogosítványok gyakorlása esetében láthatóan *több feltétel megvalósulását* is vizsgálnia kell az egészségügyi szolgáltatónak. A konkrét ügyben azt kellett megítélniük, hogy *élettárs-e* a hozzájuk az egészségügyi dokumentáció megismerése iránt forduló panaszos. Ugyanakkor már önmagában az is kérdés, hogy *milyen élettárs fogalmat* kell használni az Eütv. hatálya alá tartozó jogviszonyok és helyzetek vonatkozásában, a törvény ugyanis nem határozza meg az élettárs fogalmát. Az Eütv. nem ad arra vonatkozó direkt felhatalmazást, hogy a Ptk. élettárs fogalma legyen a kiindulópont (ellentétben a cselekvőképtelen állapot fogalmával, ahol egyértelműen felhívja a Ptk.-t). Érdemes ugyanakkor azt is megemlíteni, hogy az Eütv. az élettársat közeli hozzátartozóként, míg a Ptk. hozzátartozóként rögzíti. Ha mégis a Ptk. 6:514. § (1) bekezdésének meghatározását vesszük alapul, akkor a következő feltételek teljesülése esetén lehet valakit élettárs. Élettársi kapcsolat áll fenn két olyan, házasságkötés nélkül *közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben együtt élő* személy között, akik közül *egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata,* és akik *nem állnak egymással egyenes ági rokonságban vagy testvéri kapcsolatban.*

² Az Eütv. 3. § r) pontja szerint közeli hozzátartozó a házastárs, az egyenes ágbeli rokon, az örökbe fogadott, a mostoha- és a nevelt gyermek, az örökbe fogadó, a mostoha- és a nevelőszülő, a testvér, valamint az élettárs.

A fenti feltételek meglétének teljes körű valószínűsítése egy egészségügyi szolgáltató esetében nyilvánvalóan lehetetlen feladat volna. Mindezek alapján jelenleg az Eütv. által biztosított jogaikkal élni kívánó közeli hozzátartozó élettársak, valamint a joggyakorlásukban őket segíteni hivatott egészségügyi szolgáltatók egyaránt nehéz helyzetben vannak. Két kézenfekvő megoldás lehetséges csupán.

A beteg – még nyilatkozattételre alkalmas állapotban – megnevez közeli hozzátartozó élettársként az egészségügyi szolgáltatónak valakit és ekkor már csak az illető személyazonosságát kell ellenőriznie a szolgáltatónak. A második eset pedig az, hogy ha *az élettársi minőség vélelmezett*, nyilvántartással vagy közokiratban foglalt nyilatkozattal igazolt élettárs esetében. Minden más esetben már kérdéses, hogy az egészségügyi szolgáltatónak *milyen feltételek fennállása esetén van joga hitelt érdemlően valószínűsíteni az élettársi kapcsolat fennállását (bizonyításra ebben az esetben értelemszerűen nincsen lehetőség).*

Az egészségügyi szolgáltatók gyakorlata, belső szabályozása *ennek megfelelően teljesen heterogén.* A vizsgált eset is igazolja, hogy ugyanazon feltételek fennállása mellett az egyik szolgáltató elfogadja az élettársi közösség fennállását, míg a másik nem. Az IJSZ főigazgatójának tájékoztatása szerint, ha a beteg nem tudott nyilatkozni, vagy halála után került be az intézménybe, nyilvántartással igazolt élettársak esetén vélelem áll fenn az élettársi kapcsolat fennállása mellett. Azon élettársak esetében, akik nem nyilvántartással igazolt élettársak, vagy közokiratban nem nyilatkoztak élettársi kapcsolatuk fennállásáról (a konkrét esetben erről volt szó),³ az intézmények gyakorlata eltérő abban a tekintetben, hogy önmagában az élettárs nyilatkozatát elfogadják-e, vagy nyilatkoztatják az elhunyt törvényes képviselőjét, a gyermekét, esetleg lakcímkártyát⁴ vagy a szomszédok általi nyilatkozatot közüzemi számlát kérnek be az élettárstól. Így tehát az Infotv. alapján különleges adatnak számító, kiemelt védelemben részesülő egészségügyi állapotra vonatkozó személyes adatok *más és más feltételek mellett* juthatnak harmadik személy birtokába.

Az Eüak. 7. §-a értelmében az adatkezelő, továbbá az adatfeldolgozó az orvosi titkot köteles megtartani. Az érintett jogosult tájékoztatást kapni a gyógykezeléssel összefüggésben történő adatkezelésről, a rá vonatkozó egészségügyi és személyazonosító adatokat megismerheti, az egészségügyi dokumentációba betekinthez, valamint azokról – saját költségére – másolatot kaphat. Az érintett halála esetén törvényes képviselője, *közeli hozzátartozója*, valamint örököse – írásos kérelme alapján - jogosult a halál okával összefüggő vagy összefüggésbe hozható, továbbá a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat megismerni, az egészségügyi dokumentációba betekinteni, valamint azokról – saját költségére – másolatot kapni. A cselekvőképtelen beteg esetében az Eütv. előírásai alapján, ha nincs előzetesen megfelelő eljárásban megnevezett helyettes döntéshozója, úgy a beleegyezés és a visszautasítás törvény által biztosított lehetőségének gyakorlására a beteg törvényes képviselőjének hiányában a beteggel *egy háztartásban élő cselekvőképes* házastárs vagy *élettárs* jogosult. A beleegyezés és a visszautasítás jogát a megfelelő tájékoztatást követően tudja gyakorolni az élettárs, így e jog gyakorlása egyúttal azt is jelenti, hogy a beteg egészségi állapotára vonatkozó különleges adat birtokába kerül.

Az Eüak. *színtén közeli hozzátartozóként* nevesíti az élettársat, azonban az élettárs fogalmát ugyanúgy külön nem definiálja, mint az Eütv, továbbá a Ptk. szubszidiárius jogszabálykénti alkalmazására sem ad felhatalmazást. Így az adatkezelő, adattovábbító egészségügyi szolgáltató számára nem teljes bizonyossággal beazonosítható az élettársi személyi kör, amely nem felel meg a különleges adatok alanyainak kiemelt védelemben részesítésének alkotmányos elvárásával.

³ A panaszos beadványában leírta, hogy 5 éve élt együtt élettársával, azonban erről csak az ő nyilatkozata állt rendelkezésre, nem nyilatkoztak közösen még élettársa életében közjegyző előtt arról, hogy élettársakként élnek közös háztartásban együtt, és a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által vezetett Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásába sem jegyeztették be magukat élettársával.

⁴ A Ptk. élettárs fogalma és az Eütv. azonban csak egy/közös háztartásban élést határoz meg, nem írja elő, hogy ennek megállapításához a lakcímnnyilvántartás adatait kell alapul venni.

A bizonytalanság mindkét irányban jogsértéshez vezethet, megtagadás esetén a közeli hozzátartozó nem tudja a törvényben rögzített jogait gyakorolni, kiadás esetén pedig rosszhiszemű, jogosulatlan személyek is hozzáférhetnek a beteg/elhunyt személy különleges egészségügyi adataihoz.

Rá kell mutatnom arra, hogy az államnak nemcsak az egészségügyi intézményrendszer fenntartása és működtetése a feladata, az alapjogvédelmi kötelezettsége egyértelműen kiterjed az egészségügyi ellátásra szoruló személyek jogainak védelmére. A betegek önrendelkezési, illetve információs önrendelkezési jogának, illetve az elhunyt esetében hozzátartozók kegyeleti jogának intézményes védelmébe beletartozik az, hogy a jogalkotónak garanciális szabályokban világos iránymutatást kell adnia arról, hogy kinek, milyen feltételek esetén van joga és lehetősége a beteg, illetve elhunyt személy különleges egészségügyi ellátásával kapcsolatos adatainak megismerésére. Az élettársi kapcsolat, mint a Ptk. és az Eütv. által is elismert, de – a házassággal vagy a bejegyzett élettársi kapcsolattal szemben – nem formális aktussal létrejött *tényhelyzet* igazolása a gyakorlatban köztudomásúan komoly nehézséget jelent, különösen azokban az esetekben, ahol gyors döntés és elbírálás miatt nincs idő hosszas valószínűsítésre, ilyen az egészségügyi ellátás esete.⁵

A jogalkotó megteheti, hogy a nyilatkozási elvet követve például egy formanyomtatvány kitöltését megkövetelve tágabb körben lehetővé teszi a magát élettársként meghatározó személyek számára az adatokhoz való hozzáférést. A jogalkotónak ugyanakkor arra is lehetősége van, hogy elvárja feltételként a fennálló élettársi kapcsolatot, azaz a közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben való együttélésnek egy minimális, egyszerűsített, gyors valószínűsítését az élettárstól: meghatározhat vizsgálandó alternatív vagy konjunktív feltételeket ennek során az egészségügyi intézmények számára, beépíthet kivételeket, különös méltánylást lehetővé tevő eseteket.

Megállapítom, hogy önmagában a tisztességes eljárás jogával és a jobbiztonság követelményével összefüggő visszás helyzetet idéz elő, hogy szabályozás hiányában az egészségügyi szolgáltatók számára nem egyértelmű, hogy milyen eljárásrend mentén, milyen feltételek együttes fennállása esetén adhatnak adatokat, információkat, engedik az Eütv. által biztosított jogok gyakorlását a magát a beteg hozzátartozó élettársaként megjelölő személynek. Mindez a helyzet ugyanakkor alkalmas arra, hogy az érintett személyek önrendelkezési jogával, információs önrendelkezési jogával és – elhunyt esetében – a hozzátartozó élettársak kegyeleti jogával összefüggő visszásságot okozzon, a jogsérelem bekövetkeztének állandó és közvetlen veszélyét idézze elő.

Intézkedéseim

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság bekövetkezése lehetőségének *jövőbeni megelőzése* érdekében az Ajbt. 37. §-a alapján *felkérem az emberi erőforrások miniszterét*, hogy – az igazságügyi miniszterrel együttműködésben, valamint a Nemzeti Adatvédelmi és Információs Szabadság Hatóság elnökének véleményét megismerve – fontolja meg a jelenlegi szabályozási környezet felülvizsgálatát, és annak nyomán, szakértők bevonásával tegye meg a szükséges intézkedéseket az *élettárs közeli hozzátartozói státuszának* az egészségügyi ellátások területén irányadó egyértelmű és világos meghatározásával, megállapíthatóságával összefüggő törvényi szabályozás megalkotása érdekében.

Budapest, 2017. május

Székely László sk.

---

⁵ Megjegyzem, hogy az élettársi kapcsolatok száma a KSH adatai alapján is igen jelentős, és folyamatosan emelkedő tendenciát mutat, a 2011-es népszámlálás szerint minden ötödik párkapcsolatban házasságkötés nélkül éltek együtt, az élettársi kapcsolatok száma megközelítette a 405 ezret, miközben ezek töredékében történik regisztráció.